

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.23>

УДК 351

*А. М. Гусятинська,
аспірант, Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8724-9460>*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ З ГРОМАДСЬКІСТЮ**

*А. Husiatynska,
Postgraduate student, State Tax University, Irpin, Ukraine*

**FOREIGN ASSESSMENT OF THE MECHANISM FOR THE
IMPLEMENTATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION
BODY IN PUBLIC ADMINISTRATION WITH THE PUBLICITY**

Досліджено зарубіжний досвід інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади з громадськістю, який може бути основою для концептуального обґрунтування і розробки підходів до подальшої трансформації служб зі зв'язків з громадськістю органів публічної влади в Україні та модернізації соціокомунікативного інструментарію, що застосовують у їх діяльності. Окреслено способи організації комунікативної діяльності служб зі зв'язків з громадськістю органів публічної влади

європейських країн та застосування ними соціально-комунікаційних технологій, які є ефективними в умовах сучасного медіапростору. Виявлено ключові тенденції організації діяльності зазначених служб і використання ними соціально-комунікаційних технологій, які необхідно врахувати під час модернізації комунікативної діяльності органів публічного управління в Україні.

Проаналізовано комунікативну діяльність органів публічної влади демократичних держав Європи, яку здійснюють спеціально уповноважені особи та відповідні структурні підрозділи на основі сформованих і апробованих на практиці принципів комунікативної взаємодії. Зауважено, що діяльність комунікативних підрозділів органів публічної влади в країнах ЄС спрямована, передусім, на: чітке дотримання певних формальних правил щодо практичного впровадження політики чи організації поточної комунікативної діяльності на відміну від ангажованої, політизованої комунікації; створення окремої структурної одиниці та/або окремого механізму для координації комунікативної роботи органу публічної влади з метою досягнення узгоджених дій усіх залучених до цього процесу суб'єктів. Окреслено організаційно-правові засади забезпечення державної комунікативної політики зарубіжних країн.

Доведено, що консультації з громадськістю є одним з найбільш поширених інструментів місцевої демократії, оскільки дозволяють побудувати різнобічний і продуктивний діалог між владою і суспільством безпосередньо.

Розглянуто стандарти консультаційних процедур, а саме: чіткий зміст консультацій; залучення конкретних груп інтересів до процесу консультацій; розповсюдження інформації щодо консультацій; часові рамки для участі, підтвердження (репрезентативність) та зворотний зв'язок. Доведено, що стандартами встановлюється низка завдань для органів державної влади щодо забезпечення прозорості та широкого доступу до інформації про консультації, зокрема державам рекомендовано надати роз'яснення стосовно того, як уряд працюватиме з пропозиціями заінтересованих сторін, як надаватиметься зворотний зв'язок.

Акцентовано увагу на рекомендаціях з приводу методики ефективного проведення консультацій (процесу ініціювання, планування, анонсування, проведення е-консультацій і підбиття підсумків). З'ясовано, що головним завданням уряду в даному напрямку є розвиток культури демократії участі, яка спирається на адекватне застосування інструментів ефективного врядування, узгодження та імплементацію європейського досвіду до планування, проведення та моніторингу результатів публічних консультацій.

The foreign report of informational and communicative interaction between the state authorities and the community has been completed, which can be the basis for the conceptual framework and development of approaches to the further transformation of the services of communication in the community of public authorities in Ukraine and the modernization of socio-communicative tools, which will stop at their activities. It is christened the ways of organizing the communicative activity of the services of communication with the public authorities of the European lands and the crowding of them with social and communication technologies, which are effective in the minds of the modern media space. The key trends in the organization of the activities of the designated services and the adoption of social and communication technologies by them are revealed, as it is necessary to protect the hour of modernization of the communication activities of public administration bodies in Ukraine.

The communicative activities of the public authorities of the democratic powers of Europe are analyzed, as a result of special upgrades of individuals and structural improvements on the basis of the formation and testing in practice of the principles of communicative interaction. It is respected that the activity of communicative activities of public authorities in the lands of the EU is straightened out, let us consider, on: reading the rules of the first formal rules for the practical implementation of the policy of organizing the flow of communicative activities control over biased, politicized communications; creation of a clear structural unit and/or a clear mechanism for coordinating the communicative work of the body of public authority with the method of achieving the benefit of the successful education of the subjects to the process. It is christened the

organizational and legal ambush for the security of the sovereign communicative policy of foreign lands.

It has been brought to light that consultations with the community, one of the widest tools in political democracy, shards allow for a varied and productive dialogue between power and prosperity without a middle ground.

The standards of consultation procedures were reviewed, and at the same time: a clear outline of consultations; obtaining specific groups of interests before the consultation process; rozpovsyudzhennya informatsii shdo consultations; hourly framework for participation, confirmation (representativeness) and a turning point. It was reported that the standards set a low standard for the bodies of state power to ensure the transparency and wide access to information about consultations, and it was recommended that the powers give a rose'clarification of one hundred percent of the order of practice with the propositions of the interested parties n, how to press a return call.

Emphasis is placed on the recommendations and the drive of the methodology for effective consultations (the process of initiating, planning, announcing, conducting e-consultations and conducting summaries). It is stated that the main tasks in this order in this direct way are the development of a culture of democracy of participation, as it relies on adequately designing tools for effective voting, facilitating the implementation of the European access to planning, monitoring and monitoring of results in public them consultations.

Ключові слова: *інформаційно-комунікативна взаємодія, комунікативна діяльність, комунікативні технології, органи публічної влади, громадськість, комунікативна політика.*

Keywords: *information and communicative interaction, communicative activity, communicative technologies, public authorities, community, communicative policy.*

Постановка проблеми.

У сучасних умовах ефективна комунікація є однією з ознак успішної державної політики. Продуктивна комунікативна політика зарубіжних країн

слугує розвитку діалогу між владою та суспільством, забезпечуючи тим самим принципи функціонування демократії, ефективну роботу державних інституцій та сталий розвиток різних сфер людської діяльності. Сучасна публічна комунікативна політика владних структур суттєво спрямована на забезпечення взаємодії влади та суспільства, а також на міжгалузеву владну взаємодію. До її елементів належать інформування населення про цілі та пріоритети влади, надання адміністративних послуг, забезпечення зворотного зв'язку, залучення населення до політичних процесів та прийняття рішень, забезпечення доступу до інформації. Метою зовнішньої та внутрішньої комунікації влади є спрямування інформації або до власних структур та забезпечення їх взаємодії (внутрішня комунікація), або до комунікації з громадськістю та ЗМІ (зовнішня).

На жаль, на сьогоднішній день, в Україні залишаються невирішеними питання комунікативної стратегії, побудови інституцій комунікативної політики європейського зразка. Особливого значення набуває досконала комунікація з населенням в непрості, кризові часи. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, важливим та актуальним постає використання європейського досвіду щодо механізмів реалізації інформаційно-комунікативної взаємодії органів публічного управління з громадськістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Широкий спектр питань щодо зарубіжного досвіду інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади з громадськістю розглядали О. Амосов, В. Малиновський, Н. Гавкалова, І. Грицяк, В. Дрешпак, В. Куйбіда, Н. Луман, І. Шавкун. Вивченню окремих аспектів державної комунікативної політики присвячені дослідження М. Андріїва, О. Андрійчука, В. Бакуменка, Т. Гаман, С. Ганущина, С. Колоска, А. Халецького та інших.

Малодослідженими є сучасні форми й методи взаємодії органів публічної влади із громадськістю в європейських країнах. Актуальність

цього питання підсилюють поточні тенденції розвитку демократії в українському суспільстві, необхідність вивчати громадську думку, стрімкий розвиток інформаційних технологій. Отже, дослідження специфіки зарубіжного досвіду інформаційно-комунікативної взаємодії органів державної влади з громадськістю має науково-практичний потенціал.

Мета статті. Мета статті полягає в здійсненні комплексного аналізу особливостей зарубіжного досвіду механізмів реалізації інформаційно-комунікативної взаємодії органів публічного управління з громадськістю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасні реалії вимагають, щоб комунікаційний процес у системі публічного управління розглядався не як створення односторонніх каналів інформування та нав'язування певних думок і оцінок з боку органів влади, а як діалог і взаємодія рівноправних суб'єктів. Вирішення актуальної проблеми можливе, зокрема, на основі вивчення та адаптації до українських реалій досвіду комунікаційної діяльності служб зв'язків з громадськістю органів державної влади у містах Республіки Польща, де відбулися подібні трансформації у публічній сфері.

У Польщі, наприклад у м. Краків, організація та діяльність державних служб зв'язків з громадськістю орієнтована не лише на забезпечення жителів міста інформацією про діяльність місцевої влади, а й на реалізацію стратегічних цілей, зокрема у сфері туризму та економіки в цілому [2]. Цілеспрямована робота з формування позитивного бренду міста з відповідним комунікаційним супроводом покладена на спеціально створені підрозділи, які займаються як поточною, рутинною діяльністю, так і реалізують серію проектів, чітко визначених за часом та обсягом очікуваних результатів.

У м. Вроцлав перед службою, яка займається комунікативними зв'язками з громадськістю стоять дещо інші завдання, і її позиціонування в структурі міської влади є іншим. Так, необхідно звернути увагу, що в цьому місті прес-секретар є громадським представником не лише очільника міста, а

й усієї міської влади (при цьому організаційно відділ безпосередньо підпорядковується Президенту міста). На департамент також покладено завдання із забезпечення внутрішніх комунікацій, однак, на нашу думку, його аналітичні функції визначені недостатньо чітко.

В деяких містах Польщі комплексно поєднується діяльність для забезпечення стратегічних, функціональних, оперативних і безпосередніх комунікацій у межах одного структурного підрозділу, що відповідає за зв'язки з громадськістю. При цьому, якщо в більших містах перевагу віддають медіакomuнікаціям, то, наприклад, в м. Гдансь, важливою є робота з громадським активом і жителями безпосередньо за місцем їх проживання.

Отже, служби зі зв'язків з громадськістю у Польщі визнано основними розробниками та координаторами реалізації комунікаційної політики міст, що забезпечує її послідовність, узгодженість та ефективність. У діяльності цих служб використовується комплекс соціально-комунікаційних технологій для роботи як з традиційними мас-медіа, так і з соціальними медіа й інтернет-ресурсами.

Досвід комунікативної діяльності служб органів публічного управління зі зв'язків з громадськістю в Німеччині також може бути предметом актуального прикладного дослідження сучасних підходів до застосування соціально-комунікаційних технологій у сфері суспільно-владної взаємодії в Україні.

Німеччині властива чітка інституалізація комунікативної політики. За комунікативну діяльність федерального уряду відповідає урядовий речник. До того ж, він є державним секретарем, очолює Федеральне бюро преси та інформації, яке підпорядковується безпосередньо Канцлеру Німеччини, бере участь у засіданнях федеральних міністрів.

За широкий спектр відносин в інформаційному полі відповідає Федеральне бюро преси та інформації [4]. До його функціональних компетенцій відносять: проведення моніторингу ЗМІ та забезпечення його результатами представників федеральної влади; інфосупровід державних

службовців, комунікація з громадськістю та мас-медіа; здійснення комплексного дослідження громадської думки з проблемних питань, для прийняття урядових рішень; координація діяльності комунікативних підрозділів міністерств; координація комунікації між владою та громадськістю та владою й мас-медіа.

Значущість інформаційно-комунікативної взаємодії між владою та громадськістю в Нідерландах засвідчується безпосереднім керівництвом нею з боку прем'єр-міністра держави. Відтак, в країні існує персональна відповідальність прем'єр-міністра за координування державної інформаційно-комунікативної сфери та міністрів – за інформаційно-комунікативне забезпечення політики у відповідних сферах свого відання [1].

На сьогодні, інституціями, котрі забезпечують державну комунікативну політику Нідерландів на центральному рівні є структури, різні за своїм статусом і функціональними завданнями:

а) Інформаційна рада – консультативно-дорадчий орган при прем'єр-міністрі та Раді міністрів, що об'єднує директорів інформаційних департаментів міністерств та урядових структур. Інформаційна Рада надає рекомендації прем'єр-міністру та Раді міністрів з питань комунікативної політики уряду та управління міжвідомчою інформаційною інфраструктурою.

б) Державна інформаційна служба – Генеральний директорат Міністерства із загальних питань, займається розробленням і реалізацією державної інформаційної (комунікативної) політики, здійснює інформаційне забезпечення діяльності влади (у тому числі цілодобовий моніторинг відкритих і конфіденційних джерел) та координує обмін інформацією між міністерствами [3].

в) Державна служба комунікацій – відомче агентство Міністерства із загальних питань, є допоміжним органом у системі реалізації державної інформаційної (комунікативної) політики. Державна служба комунікацій сприяє процесу налагодження зв'язків з громадськістю міністерств і

відомств: надає консультації з питань комунікації, надає послуги у сфері комунікацій, допомагає у пошуку необхідних контрагентів.

г) Академія державної комунікації – структурний підрозділ Державної служби комунікацій. Її завданням є наукова та освітня діяльність у сфері комунікацій [2].

Інтенсивність координаційної діяльності щодо реалізації державної інформаційної (комунікативної) політики Нідерландів є високою та здійснюється на різних організаційних рівнях.

Норвезький досвід комунікативної політики органів публічного управління варто розглядати крізь призму її адміністративної реформи. В країні відбувся перехід від інформаційно-комунікативної політики як відокремленої сфери державної діяльності до комунікативної політики як невід’ємної частини нового державного менеджменту, що позначає безперервну адмінреформу [5].

Важливу роль в цьому відіграють соціальні мережі та глобальна цифровізація процесів. Норвезький уряд прагне зробити інформування доступним для населення, про що свідчить втілення таких проєктів як «Проста мова» та «Спеціалізовані національні опитування для отримання відкритої, доступної та порівнюваної інформації про сприйняття населенням державних послуг» [6].

Формування та реалізація державної комунікативної політики Норвегії характеризується гнучкістю: зміна зовнішнього середовища, а саме техніко-технологічних умов, техногенних причин, особливостей медіа-ринку тощо обумовлює не тільки нормативно-правові, але й інституційні зміни у відповідній галузі.

Отже, на сьогоднішній день, актуальною є «цифровізація» державної комунікативної політики Норвегії, триває процес дедалі ширшого застосування мережі Інтернет у цілому та соціальних медіа зокрема як каналів обміну інформацією «влада-громадськість».

В Іспанії організаційне забезпечення комунікативної взаємодії на вищому рівні є таким: віце-президенту – міністру у справах уряду підпорядковується державний секретар з питань комунікацій – прессекретар уряду, який очолює Генеральний директорат з питань комунікацій. До головних напрямів діяльності Генерального директорату з питань комунікацій, належать: координування інформаційної політики уряду, розроблення стандартів взаємодії із засобами масової комунікації; підготовка та поширення заяв прем'єр-міністра, Кабінету Міністрів; підтримка діяльності та публічних виступів прем'єр-міністра; менеджмент новин уряду Іспанії на міжнародному рівні; забезпечення висвітлення діяльності уряду.

У Великій Британії виконавчий директор з питань урядових комунікацій очолює Урядовий комунікативний центр, при цьому він офіційно є головним професійним державним службовцем з питань комунікацій. Зокрема, виконавчий директор з питань урядових комунікацій відповідає за комунікативну діяльність прес-служби прем'єр-міністра Ради національної безпеки, Групи ефективності і реформ, а також й за створення спільних комунікативних центрів [2].

До того ж, було сформовано розгалужену систему інституційного забезпечення державної комунікативної політики, що позначається різноманітними елементами й механізмами взаємодії та розвивається в наступних напрямках: підвищення рівня координування діяльності комунікативних підрозділів державних органів влади; запровадження інноваційних практик організації державних службовців, які працюють у комунікативних підрозділах (Урядова комунікативна мережа, проактивні комунікативні центри); професіоналізації відповідної діяльності.

В контексті розгляду даної проблематики, варто зауважити, що початок комунікативної політики європейських країн лежить в задекларованому зобов'язанні ЄС доводити до відома своїх громадян сутність та пріоритети своїх дій. Одним з перших документів, в яких міститься письмове підтвердження таких намірів, є Міжінституційна

декларація з демократії, транспарентності та субсидіарності (1993). До того ж, важливу роль в регулюванні комунікаційного питання відіграє Європейська Комісія, якою було прийнято перелік регулятивних та рекомендаційних актів з метою сприяння поглибленню суспільно-владного діалогу та вдосконалення, підвищення ефективності своєї комунікативної політики. До таких документів варто віднести Інформаційно-комунікаційну стратегію, План дій Комісії з покращення комунікації в Європі, План Д для демократії, діалогу та дебатів, Білу книгу з європейської комунікаційної політики, Жовту книгу з комунікації ЄС, стратегію «Комунікація з Європою в партнерстві» [1].

Комунікативна діяльність органів публічної влади демократичних держав Європи уже давно стала невід'ємною складовою їх роботи та ґрунтується на тривалому досвіді втілення демократичних засад суспільно-владної комунікації. Її здійснюють спеціально уповноважені особи та відповідні структурні підрозділи на основі давно сформованих і апробованих на практиці принципів комунікативної взаємодії. Зокрема, на цей час діяльність комунікативних підрозділів органів публічної влади в країнах ЄС спрямована, передусім, на: чітке дотримання певних формальних правил щодо практичного впровадження політики чи організації поточної комунікативної діяльності на відміну від ангажованої, політизованої комунікації; створення окремої структурної одиниці та/або окремого механізму для координації комунікативної роботи органу публічної влади з метою досягнення узгоджених дій усіх залучених до цього процесу суб'єктів [6]. Відтак, ідеться про цілеорієнтованість комунікацій у публічному управлінні країн Європи загалом та в місцевому самоврядуванні зокрема, а також про їх провідне значення як одного із центральних інструментів суспільного управління на різних рівнях, важливого складника цілої соціальної системи певного рівня, а не лише як допоміжного засобу в забезпеченні реалізації основних функцій того чи іншого органу публічної влади.

Варто також визначити основні тенденції зарубіжних країн, щодо залучення громадян до процесу державного управління на різних рівнях управління. Консультації з громадськістю стали одним з найбільш поширених інструментів місцевої демократії, оскільки дозволяють побудувати різнобічний і продуктивний діалог між владою і суспільством безпосередньо.

Повідомлення Комісії ЄС «У напрямі зміцнення культури консультацій та діалогу. Загальні принципи і мінімальні стандарти консультацій Комісії із заінтересованими сторонами» (2002) врегулювало стандарти консультаційних процедур: чіткий зміст консультацій; залучення конкретних груп інтересів до процесу консультацій; розповсюдження інформації щодо консультацій; часові рамки для участі, підтвердження (репрезентативність) та зворотний зв'язок. Стандартами встановлюється низка завдань для органів державної влади щодо забезпечення прозорості та широкого доступу до інформації про консультації, зокрема державам рекомендовано надати роз'яснення стосовно того, як уряд працюватиме з пропозиціями заінтересованих сторін, як надаватиметься зворотний зв'язок [5].

У міжнародній аналітиці є чимало рекомендацій з приводу методики ефективного проведення консультацій (процесу ініціювання, планування, анонсування, проведення е-консультацій і підбиття підсумків), тому головним завданням уряду в даному напрямку є розвиток культури демократії участі, яка спирається на адекватне використання інструментів ефективного врядування, узгодження та імплементацію європейського досвіду з питань планування, проведення та моніторингу результатів публічних консультацій.

Інформування громадян і ступінь їх реального впливу на місцеві рішення значно залежить від того наскільки гарантований законодавством країни доступ громадян до інформації. Наприклад, законодавствами Вірменії, Молдови та Грузії для представницьких органів місцевого самоврядування встановлено вимогу проведення відкритих засідань.

Законодавством Азербайджану встановлено, що установами публічна інформація повинна публікуватися на офіційних веб-сайтах цих установ. Хоча, вона так само може розміщуватися в засобах масової інформації, в офіційних виданнях, в бібліотеках, в громадських інформаційних центрах. Законодавством Молдови передбачено, що органи публічної влади забезпечують доступ до ухвалених рішень шляхом їх розміщення на офіційній web-сторінці, вивішування в загальнодоступному місці за місцем свого знаходження та/або розповсюдження в залежності від обставин через центральні або місцеві засоби масової інформації, а також іншими встановленими законом способами [6].

Отже, досвід європейських країн у процесі вдосконалення механізмів інформаційно-комунікаційної діяльності органів державної влади показує, що інформаційно-комунікаційне забезпечення органів державної влади на сьогодні є одним із найактуальніших і, водночас, одним із найскладніших завдань. Це пояснюється кількома причинами. По-перше, останнім часом різко зріс потік інформації, як зовнішньої, так і внутрішньогалузевої. По-друге, зростає потреба у підвищенні ефективності механізмів державного управління на основі створення єдиної інформаційно-технологічної інфраструктури, включаючи інформаційні системи та ресурси, а також засоби забезпечення їх функціонування, взаємодії між собою, населенням та організаціями всередині держави в межах надання державних послуг. По-третє, формування сприятливого інформаційного середовища в регіоні дозволяє залучати інвестиції та сприяє розвитку економічного потенціалу території. По-четверте, ефективна комунікація між владою та населенням дозволяє здійснювати широкомасштабний діалог влади з громадськими структурами, формувати сприятливий імідж влади, здійснювати моніторинг суспільних процесів за допомогою механізму зворотного зв'язку.

Висновки.

Таким чином, велика кількість зарубіжних країн мають чималий досвід взаємодії органів публічного управління з представниками громадськості.

Така взаємодія відбувається на засадах формування обопільної довіри та контролю з метою ефективності соціальної інтеграції, підвищення соціальних та правових умов життя та сталого розвитку усіх сфер суспільної діяльності.

Тенденції комунікативної політики європейських країн свідчать про існування запиту на чітке формулювання цілей, завдань та методів комунікації за різними каналами зв'язку та створення централізованих органів управління для здійснення комунікативної взаємодії з медіа та громадськістю.

Література

1. Баровська А. Інституційне забезпечення державної комунікативної політики: досвід країн Європи. Київ, 2014. 72 с.
2. Демида І. Взаємовідносини держави та громадського суспільства в зарубіжних країнах: досвід для України. Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством : матеріали наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 квіт. 2016 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 53–73.
3. Дніпренко Н. К. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади. К. : ТОВ «Вістка», 2008. С. 17-136.
4. Драгомирецька Н. Комунікативна діяльність в публічному управлінні: зарубіжна практика. Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством: матеріали наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 квіт. 2016 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 23–27.
5. Сухорукова А. Л. Взаємодія обласних державних адміністрацій з інститутами громадянського суспільства. Науковий вісник. №4. К. : ВПЦ АМУ, 2010. С. 408–417.
6. Халецький А. В. Зарубіжний досвід взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством. Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади: VII міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 28 листопада 2012 р. Ч. II. Полтава: Полтавський нац. техн. ун-т імені Юрія Кондратюка, 2012. С. 57–60.

References

1. Barovska, A. (2014) Instytutsijne zabezpechennia derzhavnoi komunikatyvnoi polityky: dosvid krain Yevropy [Institutional support of state communication policy: experience of European countries], Kyiv, Ukraine.
2. Demyda, I. (2016), “ Relations between the state and civil society in foreign countries: experience for Ukraine”, Zabezpechennia konstruktyvnoho dialohu mizh vladoiu ta suspilstvom: materialy nauk.-prakt. konf. [Ensuring a constructive dialogue between the government and society: scientific and practical materials. conf.], ORIDU NADU, Odesa, Ukraine, 28 april, pp. 53-73.
3. Dniprenko, N.K. (2008), Komunikatsiia: demokratychni standarty v roboti orhaniv derzhavnoi vlady [Communication: democratic standards in the work of state authorities], TOV «Vistka», Kyiv, Ukraine, pp. 17-136.
4. Dragomyretska, N. (2016), “Communicative activity in public administration: foreign practice”, Zabezpechennia konstruktyvnoho dialohu mizh vladoiu ta suspilstvom: materialy nauk.-prakt. konf. [Ensuring a constructive dialogue between the government and society: scientific and practical materials. conf.], ORIDU NADU, Odesa, Ukraine, 28 april, pp. 23-27.
5. Sukhorukova, A. L. (2010), “Interaction of regional state administrations with institutions of civil society”, Naukovyi visnyk, vol. 4, pp. 408-417.
6. Khaletsky, A. V. (2012), Foreign experience of interaction between state authorities and civil society”, Vyvchennia ta vprovadzhennia v Ukraïni inozemnoho dosvidu udoskonalennia diialnosti orhaniv vlady: VII mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Study and implementation in Ukraine of foreign experience in improving the activities of government bodies: VII international science and practice conf.], Poltavs'kyj nats. tekhn. un-t imeni Yurii Kondratiuka, Poltava, Ukraine, 28 nov, pp. 57-60.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2023 р.